

SOSIAALIPOLITIIKAN PÄIVÄ; UUSIA ARVIOITA JA ALOITTEITA GLOBALISAATIOSTA

HELSINKI -PROSESSI: GLOBALISAATIO JA DEMOKRATIA KANSAINVÄLISISSÄ SUHTEISSA

Alivaltiosihteeri Pertti Majasen puheenvuoro

1. Miksi Helsinki -prosessi?

Globalisaation hyödyt jakautuvat epätasaisesti ja kansainvälisissä suhteissa on demokratiavaje

- **Globalisaatio** ei ole uusi ilmiö. Huikaiseva teknologinen kehitys on vain antanut vauhtia sille prosessille, joita muistan "aikaihmissen" päivittelleen joskus 1950-luvulla "maailman käymiseksi pieneksi". Se on osa sitä myönteistä ilmiötä, jossa kansakunnat ja ihmiset kasvavat enemmän toisistaan riippuvaisiksi. Joka tapauksessa tämä ilmiö on muuttanut ratkaisevalla tavalla elämäämme ja kansainvälistä toimintaympäristöämme. Muutosten hyödyistä ja haitoista ollaan montaa mieltä, mutta kansainvälisessä keskustelussa muodostuu yhä kasvava yhteisymmärrys siitä, että **globalisaatiota tulisi pyrkiä ohjaamaan ja hallitsemaan**. Se ei ole luonnonvoima, vaan kansainvälisen ja kansallisen tason toimijoiden - siis ihmisten - vaikutuksesta toimiva. Kuten kuulumme Tasavallan Presidentiltä, myös ILO-komission tärkeimpiä sanomia oli se, että globalisaatio on ihmisen tekemä ja ihmisen hallittavissa.
- **Kansallisvaltioilla** on globalisaation hallinnassa tärkeä merkitys. Uusliberalismin suurimman kukoistuksen aikana 1990-luvun puolivälissä nähtiin monella taholla, että markkinavoimat ratkaisevat ja saavat ratkaista maailman ongelmat. Käytännössä on käynyt päinvastoin. Globalisaatio tarvitsee ohjausta ja reiluja pelisääntöjä, oli siten kysymys kaupasta, investoinneista, ympäristökysymyksistä tai muista globalisaation ulottuvuuksista. Kansallisvaltiot pystyvät ja niiden tulee vaikuttaa näiden sääntöjen muodostumiseen.

- Olen usein verrannut **globalisaatiota teollistumiseen**. Teollistuminen toi 1700-luvulta lähtien tuotannon ja kaupan kasvua, taloudellista kasvua ja sosiaalista kehitystä. Samanaikaisesti sillä oli kuitenkin myös kielteisiä vaikutuksia, kuten epäinhimilliset työolosuhteet, lapsityövoima ja slummiutuminen. Samalla tavoin myös globalisaatiolla on ollut sekä myönteisiä että kielteisiä seurauksia. Teollistumisen haittavaikutusten hoitamiseksi ryhdyttiin kansallisiin ja kansainvälisiin toimenpiteisiin pitkällä viiveellä ja sama näyttää pätevän myös globalisaation kohdalla. Ensin olivat liikkeellä hyäntekeväisyysjärjestöt, sitten ammattiyhdistysliike ja vasta sitten hallitukset. Teollistumisen kansainvälinen "hallintajärjestö" ILO perustettiin vasta vuonna 1919.
- Samalla tavalla kuin teollistumisen, globalisaation sekä lisääntyvän ja vapautuvan kaupan luomat mahdollisuudet eivät kohtaa tasa-arvoisesti kaikkia. Globalisaatio mahdollistaa lisääntyneen hyvinvoinnin ja kehityksen, mutta sen **hyödyt ovat jakaantuneet epätasaisesti, jopa lisäten eriarvoisuutta**. Yli rajojen kulkevat intressit ja uudet riipuvuussuhteet yhdistävät ja liikkuttavat ihmisiä ympäri maailmaa. He haluavat ennen muuta tulla kuuluiksi, mutta perinteiset kanavat mielipiteiden ilmaisulle eivät globaalissa toimintaympäristössä enää ole riittäviä. Globalisaatio vaikuttaa kuitenkin kaikkiin, ja usein voimakkaimmin niihin, joilla on vähäiset mahdollisuudet vaikuttaa itse siihen. On erittäin vaikea mutta samalla äärimmäisen tärkeä tehtävä varmistaa, että juuri näiden ryhmien äänet kuullaan ja ennen kaikkea ymmärretään.
- **Edustuksellinen demokratia** on varsin uusi asia ja siinäkin on puutteita. Tätä parempaa järjestelmää emme ole toistaiseksi kuitenkaan keksineet. Järjestelmän hyvyydestä vakuuttuneina olemme valmiita edistämään ja vahvistamaan sitä myös rajojemme ulkopuolella. Samanaikaisesti **kansainvälisissä suhteissa vallitsee demokratiavaje ja tasa-arvoisuuden puute**. Ylinkansallista päätöksentekoa harjoittavat hallitustenväliset organisaatiot ovat demokraattisesti alikehittyneitä. Kuten Maailmanpankin pääjohtaja Wolfensohn on todennut, "kehitysmaiden ääni ei kuulu".
- Kansainvälisellä yhteisöllä on poikkeuksellisen selvästi edessään yhteinen suunnitelma siitä, mitä pitäisi tehdä. Se on syntynyt 1990-luvun monien YK-konferenssien tuloksena ja kulminoitunut YK:n Vuosituhattulistukseen. Monterreyn kehitysrähoituskokous,

Johannesburgin ympäristöhuippukokous ja viimeksi ILO-komission työ täydensivät, täsmensivät ja selkeyttivät tavoitteita edelleen. Tavoitteet ovat kirkaat. Nyt olisi **tekemisen ja toimeenpanon aika**. Cancunin kauppaneuvottelujen epäonnistuminen kertoi selvästi, että hallitusten välisten neuvottelujen rinnalla ja niitä tukemaan on nyt tilaus avoimille ja luoville prosesseille, joiden keskeisimpänä - mieluummin ainoana - tavoitteena tulisi olla poliittisen tahdon esiin houkuttelu tehtyjen lupauksen toimeenpanemiseksi. ILO-komissio otti jo vahvan askeleen tähän suuntaan.

- **Helsinki -prosessi** on käynnistyyt UM:n ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden yhteistyöllä vuonna 2001. Prosessi pyrkii pitkällä aikavälillä tasapainoisempaan, demokraattisempaan ja sääntöpohjaiseen globalisaation hallintaan.

2. Mitä Suomi tavoittelee Helsinki -prosessilla?

Tarvitaan konkreettisia ehdotuksia ja niiden toimeenpanoa

- Hallitus päätti helmikuussa uudesta kehityspoliittisesta ohjelmasta. Ohjelmassa todetaan, että **Suomen hallituksen tavoitteena on globalisaation hallinnan edellytysten parantaminen, globalisaation hyötyjen ulottaminen tasapuolisemmin kaikille ja sen kielteisten vaikutusten torjuminen.**
- Keskeinen työväline, jolla pyritään näiden tavoitteiden toteutumiseen on Suomen ja Tansanian yhdessä tukema **Helsinki -prosessi.**
- Helsinki -prosessi on etelän ja pohjoisen hallitusten, kansainvälisten järjestöjen, yritysmailman ja kansalaisyhteiskunnan välinen foorumi, joka tarjoaa mahdollisuuden tasavertaiselle, avoimelle ja moniarvoiselle vuoropuhelulle. Keskeistä on kansainvälisistä prosesseista helposti ulkopuolelle jäävien tahojen osallistuminen ja erityisesti Etelän keskeinen rooli. **Helsinki -prosessi pyrkii näin itse toimimaan esimerkkinä demokratian toteutumisesta käytännössä.**

- Vuoropuhelu on arvokasta sinänsä, mutta prosessin merkittävänä tavoitteena on tuottaa **konkreettisia ehdotuksia ja linjauksia**, joilla valtiolliset toimijat voivat valtioidenvälisen suhteiden puitteissa edistää kansainvälisten kehityspäämäärien toimeenpanoa. **Helsinki - prosessin todellinen merkitys perustuu näihin konkreettisiin tuloksiin.** Odotuksemme on, että Helsinki -prosessi voi myös toimia eräiden ILO-komission suositusten seurannan kanavana.
- Ongelmien analysointi ja yhteisten tavoitteiden asettaminen on sinänsä tärkeää. Nyt tarvitaan kuitenkin toimeenpanoa, tekemisen meininkiä!
- Näitä konkreettisia ehdotuksia on ryhdytty pohtimaan globalisaatioon liittyvistä eri osapuolista kootussa asiantuntijaryhmässä **Helsinki Group**issa, joka kokoontui ensimmäiseen kokoukseensa tammikuussa 2004. Ryhmän tarkoituksena on valmistella ehdotuksia Helsinki -konferenssille, joka kokoontuu jälleen syksyllä 2005. Toiveena on saada konkreettisia ehdotuksia toimenpiteitä ja linjauksia varten, joiden toteutukseen päätöksenteossa voitaisiin konferenssissa sitoutua.
- Helsinki Groupin työ perustuu vastausten etsimiseen neljään keskeiseen kysymykseen: 1) Mikä on ongelmana maailmassa ja miksi? 2) Mitä on jo tehty asian suhteen? 3) Mitä asialle pitäisi tehdä? ja **4) Miten se tehdään?** Tavoitteiden toimeenpanon osalta korostuu erityisesti neljäs kysymys, joka pyrkii toimenpide-ehdotuksiin.
- Ehdotuksia ja suosituksia globalisaation aiheuttamien ongelmien ratkaisemiseksi pyritään hahmottamaan kolmessa erillisessä temaattisessa ryhmässä, jotka keskittyvät globaalien ongelmien uusiin ratkaisumenetelmiin, maailmantalouteen ja kehitysrahoitukseen sekä **inhimilliseen turvallisuuteen.**
- Tämän kolmannen ryhmän työssä korostuu Helsinki -prosessille keskeinen syrjäytyvien ryhmien huomioiminen. Ryhmä pyrkii määrittelemään ryhmät, jotka ovat haavoittuvimmassa asemassa suhteessa erilaisiin, laajasti ymmärrettyihin turvallisuusuhkiin. Tavoitteena on kehittää toimivampia keinoja vaikuttaa näiden ryhmien turvallisuuteen.

- Ministeri Tuomioja, joka toimii Helsinki -prosessin toisena puheenjohtajana, totesi Mumbaissa Helsinki -prosessista puhuessaan että "laajojen [monenkeskisten] ratkaisujen lisäksi tarvitsemme myös hyvin spesifejä, rajattuja ja konkreettisia aloitteita, jotka voivat katalysaattoreiden tavoin auttaa uudistusprosessien toteutumisessa. Tästä me haluamme tehdä Helsinki -prosessin "brändin": kuinka tuoda osakysymyksiin sellaisia luovia ratkaisuja, jotka voivat merkitä pitkiä loikkia eteenpäin."
- Helsinki -prosessi tulisikin nähdä innovatiivisena aloitteena **tuottaa kohdennettuja toimenpiteitä globalisaation hallintaa varten**. Tällaisten toimenpiteiden heijastusvaikutukset voivat olla merkittäviä

3. Miksi juuri Suomi?

Luonteva osa ulkopoliittista profiliamme nykypäivän maailmassa

- Kun tarkastelemme Suomen **yhteiskuntaa ja sen perusarvoja**, tämä on luonteva suunta ulkopoliittikkamme kehitykselle tämän päivän globaalissa ympäristössä. Demokratia, avoimuus sekä ihmisten ja eri toimijoiden osallistuminen konsensuksen luomiseen yhteisistä tavoitteista ovat suomalaisille luonteenomaisia työtapoja.
- Voimme verrata tämän päivän globaalia tilannetta Suomen kokemukseen oman yhteiskuntamme kehityksestä, jossa kehityksen hyödyt on pyritty jakamaan tasapuolisesti ja mahdollistaen myös helposti syrjäytyvien ryhmien osallistumisen yhteiskunnan prosesseihin. Hyvinvointiyhteiskunnan ajatus perustuu tasavertaiseen osallistumiseen ja yhteiskunnallisen syrjäytymisen ehkäisyyn. Samalla tavoin demokratian ja tasa-arvon lisääminen on tarpeen myös kansainvälisissä suhteissa, jotta globalisaation hyödyt jakautuvat tasaisemmin.
- Prosessin vakava yritys löytää ratkaisuehdotuksia edes muutamaan globaalilla tasolla hiertävään selvään ongelmaan, joiden raktaisu saattaisi edistää merkittävästi mm. vuosituhattavoitteiden toteutumista, sopii Suomelle erinomaisesti. Suomi on etelän

arvostama, sopivan pieni, tasa-arvoinen hyvinvointivaltio, jolla on hyvät suhteet joka suuntaan. Fasilitointirooli sopii meille hyvin.

- **Suomi haluaa yhdessä Tansanian kanssa antaa ohjausta ja tukea Helsinki -prosessille.** Suomi rahoittaa prosessia ja tukee erikseen myös kansalaisyhteiskunnan, eritoten marginalisoituneiden ryhmien mahdollisuuksia osallistua tähän vuoropuheluun. Suomi ei kuitenkaan pyri omistamaan tai dominoimaan prosessia.
- **Suomi on valmis edistämään prosessin tuomia konkreettisia ehdotuksia kansainvälisesti.**
- **Ulkoministeriö toimii hallituksen työrukkasena Helsinki -prosessin toteuttamiseksi.** Helsinki -prosessista onkin muodostumassa merkittävä lisä Suomen lähivuosien ulkopoliittiseen imagoon ja ulkopoliitiikan hoidon välineistöön.